

НАУКА БЕЗ КОРДОНІВ
МІЖНАРОДНІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

*ХІІ Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція*

**«ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ОСВІТИ»**

Тези доповідей

Частина 3

31 січня 2019 р.

Дніпро
2019

УДК 0.82

ББК 94.3

Перспективні шляхи розвитку науки та освіти: XIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція: тези доповідей, Дніпро, 31 січня 2019 р. – Ч. 3. – Дніпро: НОК, 2019 – 64 с.

У збірнику містяться матеріали, подані на XIII міжнародну науково-практичну інтернет-конференцію «Перспективні шляхи розвитку науки та освіти». Для науковців, аспірантів, здобувачів, викладачів та студентів вітчизняних та зарубіжних вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ.

Оргкомітет інтернет-конференції не несе відповідальності за матеріали опубліковані в збірнику. У збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Всі матеріали надані в авторській редакції та виражають персональну позицію учасника конференції. Повну відповідальність за достовірну інформацію несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерела є обов'язковим.

ЗМІСТ

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Зима А. Б. Проблемні питання забезпечення права особи в умовах сучасного кримінального процесу.....	5
Луца Т. С. Кримінально-правове регулювання довічного позбавлення волі.....	9
Стельманщук М. М. До проблем негласних слідчих (розшукових) дій в системі кримінально-процесуального доказування.....	13
Хасаншін А. С. Приватноправові спори та критерії їх розмежування з публічно-правовими спорами.....	17

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Бензар О. В. Фінансові обмеження суб'єктів господарювання як чинник фінансової стабільності банківської системи.....	22
Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Дуальна освіта при підготовці незалежного аудитора.....	25
Давиденко Д. Г., Ткачова Ю. О., Кондратюк О. М. Актуальні питання обліку доходів і витрат та оподаткування.....	29
Дорошенко Я. О., Гончаренко І. Г. Оцінка показників функціонування депозитного ринку України.....	34
Кривко А. Ф. Класифікація та ранжування інвестиційних ризиків на підприємстві.....	39
Середа В. В. Особливості класифікації малих та середніх підприємств країн Західної Європи.....	43
Фінагіна О. В. Соціальні підприємницькі проекти та можливості інтеграції українського бізнесу.....	50
Чумаченко Ю. С. Розвиток кластерів як ефективна форма економічної інтеграції.....	54

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Зеленкевич Л. П. Суб'єктивні фактори успішної децентралізації на селі.....	59
--	----

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ОСОБИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Зима А. Б.,

студентка історико-юридичного факультету

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

Прийняття кримінального процесуального кодексу було обумовлено вимогами Європейського Союзу з урахуванням реформованого кримінального законодавства України. Відповідні зміни відбувались з дотриманням демократичних принципів права, в тому числі направлених на захист прав людини. Метою даних принципів є забезпечення державою неухильного дотримання права людини і громадянина в тому числі і на одержання кваліфікованої правової допомоги. Як наслідок, кримінальний процесуальний кодекс України закріплює демократичні положення, відображаючи основні засади Конституції України, положення Загальної декларації з прав людини, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

У ч.1 ст.20 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) зазначено про те, що «підозрюваний, обвинувачений, виправданий, засуджений має право на захист, яке полягає у наданні йому можливості надати усні або письмові пояснення з приводу підозри чи обвинувачення, право збирати і подавати докази, брати особисту участь у кримінальному провадженні, користуватися правовою допомогою захисника, а також реалізовувати інші процесуальні права, передбачені цим Кодексом» [1].

Але на нашу думку, кодекс в редакції 1960 року, мав більш вдале тлумачення норми щодо права особи на захист, оскільки саме встановлення обов'язку держави є визначенням, що відповідає положенням Конституції України, Загальної декларації з прав людини та Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а не просто право особи, як це зазначено.

Але незважаючи на такі проблеми, забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист, згідно з п.5 ч.1 ст. 129 Конституції України є основною засадою судочинства, а відповідно до ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України віднесено до загальних засад кримінального провадження [2; 1]. Ст.59 Конституції України проголошує право кожного на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно.

Важливою складовою права на захист у кримінальному провадженні є також забезпечення ефективності захисту та створення умов для вільного вибору захисника. Недотримання цих умов може призвести до істотних порушень вимог КПК та скасування судового рішення.

Варто зазначити, що новелою чинного КПК України є також норма щодо кількості захисників, які можуть здійснювати захист на стадії судового провадження. Зокрема, ч. 3 ст. 46 КПК України одночасно брати участь у судовому розгляді можуть не більше п'яти захисників одного обвинуваченого [1].

Стосовно права особи обирати захисника на свій розсуд, Європейський суд з прав людини вважає, що держави мають право, не порушуючи вимог Статті 6 Конвенції, засновувати спеціалізовані адвокатські об'єднання або обмежувати кількість адвокатів, наділених правом виступати в певних судах.

Так, відповідно до ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг, визначені у пунктах 1–3 ч. 2 ст. 13: 1) захист; 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; 3) складення документів процесуального характеру [3].

У судовій практиці також встановлені і випадки винесення судами ухвал (постанов) про призначення захисника з порушенням процедури, визначеної КПК України та Законом України «Про безоплатну правову допомогу»: 1) залучення захисника для проведення окремої процесуальної дії без зазначення в ухвалі (постанові) підстав для такого залучення та назви окремої процесуальної дії; 2) прийняття судового рішення про заміну захисника, який надавав безоплатну вторинну правову допомогу, за наслідками задоволення відповідного клопотання обвинуваченого без урахування положень Закону України «Про безоплатну правову допомогу»; 3) прийняття судового рішення про призначення захисників двом особам, обвинуваченим у вчиненні кримінального правопорушення, тоді як клопотання про залучення захисника направлено до суду лише одним з них; 4) безпідставне визначення в ухвалі (постанові) прізвища, імені та по-батькові захисника, який залучається для надання безоплатної вторинної правової допомоги; 5) адресування ухвал (постанов) про залучення захисника колегіям адвокатів; 6) переадресування судом клопотань засуджених про залучення захисника до центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги без прийняття відповідного судового рішення [4].

Таким чином, реалізація права засудженого на правову допомогу за призначенням гарантована в межах Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

Можливо, є доречним запропонувати розгляд питання про розроблення проекту Закону України «Про державне забезпечення права підозрюваного, обвинуваченого, засудженого на захист у кримінальному провадженні», у якому можна вирішити питання законодавчого регулювання щодо дотримання права підозрюваного, обвинуваченого, засудженого на якісний та професійний захист, також вирішити проблему визначення статусу та ролі органів, що надають безоплатну правову допомогу таким особам. У разі прийняття такого Закону скоріше за все необхідно буде визнати Постанову Пленуму Верховного Суду України №8 від 24.10.2003р такою, що втратила чинність, а натомість прийняти або нову або в перехідних положеннях виокремити питання, щодо «застосування судами та правоохоронними органами законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному провадженні» з відповідним посиланням на діючі нормативно-правові акти.

Таким чином держава забезпечить належне регулювання питання дотримання особи права на захист у кримінальному провадженні, що в повній мірі відповідатиме Конституційним засадам України.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 № 4651–VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к / 96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 № 5076-VI // Голос України. – 2012 – № 148-149.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 25 вересня 2015 року № 9 Про узагальнення судової практики забезпечення права на захист у кримінальному провадженні // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2015. – № 6. – С. 30. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2015_6_8

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОВІЧНОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

*Лука Т. С.,
студентка історико-юридичного факультету
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна*

Довічне позбавлення волі – це захід примусу, який застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаної винною у вчиненні умисного особливо тяжкого злочину, і полягає у безстроковій ізоляції засудженого від суспільства шляхом тримання його у спеціально призначених для цього кримінально-виконавчих установах [1].

В системі видів кримінального покарання довічне позбавлення волі вважається найбільш суворим видом покарання, адже відрізняється істотністю і тривалістю позбавлень та обмежень прав і свобод засудженої особи. В Кримінальному кодексі України довічне позбавлення волі розміщено в кінці системи кримінальних покарань, яка будується від найлегшого до найсуворішого. Найсуворіший характер покарання у виді

довічного позбавлення волі позначається на порядку і умовах його встановлення, застосування (призначення) та відбування.

Довічне позбавлення волі присуджується лише за вчинення особливо тяжких злочинів. Так, ч. 5 ст. 12 КК України закріплює наступне положення «особливо тяжким злочином є злочин, за який передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі» [2].

Покарання у вигляді довічного позбавлення волі застосовується виключно у спеціально передбачених КК України випадках, тобто при прямому зазначенні у санкції відповідної статті, за якою засуджується особа. До них відносять:

- 1) посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України);
- 2) умисне вбивство за обтяжуючих обставин (ч. 2 ст. 115 КК України);
- 3) терористичний акт, що призвів до загибелі людини (ч. 3 ст. 258 КК України);
- 4) посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця (ст. 348 КК України);
- 5) посягання на життя судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя (ст. 379 КК України);
- 6) посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги (ст. 400 КК України);
- 7) опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків, якщо він був пов'язаний з умисним вбивством начальника або

іншої особи, яка виконує обов'язки з військової служби (ч. 5 ст. 404 КК України);

8) порушення законів та звичаїв війни, якщо вони поєднані з умисним вбивством (ч. 2 ст. 438 КК України);

9) застосування зброї масового знищення, якщо воно спричинило загибель людей або інші тяжкі наслідки (ч. 2 ст. 439 КК України);

10) геноцид (ч. 1 ст. 442 КК України);

11) посягання на життя представника іноземної держави (ст. 443 КК України) [2].

Довічне позбавлення волі не застосовується до осіб, що вчинили злочини у віці до 18 років і до осіб у віці понад 65 років, а також до жінок, що були в стані вагітності під час вчинення злочину або на момент постановлення вироку, а також у випадку вчинення готування до злочину та вчинення замаху на злочин, крім випадків вчинення злочинів проти основ національної безпеки України, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, передбаченому частиною четвертою статті 68 цього Кодексу [2].

Відповідно до статті 150 Кримінально-виконавчого кодексу України засуджені до довічного позбавлення волі відбувають покарання:

- чоловіки – у секторах максимального рівня безпеки виправних колоній середнього рівня безпеки та виправних колоніях максимального рівня безпеки;

- жінки – у секторах середнього рівня безпеки виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання та виправних колоніях середнього рівня безпеки [3].

Покарання у виді довічного позбавлення волі має наметі відплату злочинцю, відновлення соціальної справедливості та запобігання вчиненню злочинів іншими особами (мета загальної превенції), яка має

досягатися шляхом погрози застосування покарання, що міститься в санкції кримінального закону.

Кримінальне покарання, що застосовується до засудженого, повинно утримувати інших осіб, схильних до протиправної поведінки, від вчинення злочинів, щоб уникнути відповідних наслідків у виді застосування покарання. Досягнення мети загального запобігання забезпечується самим існуванням кримінального закону, санкції норм якого попереджають про покарання, засудженням осіб, винних у вчиненні злочину, до покарання, яке відповідає тяжкості вчиненого злочину та обставинам справи.

Отже, інститут довічного позбавлення волі визначає положення суб'єктів і об'єктів правовідносин у разі вчинення особливо тяжких злочинів, які зазіхають на життя і громадську безпеку, встановлює норми взаємин між потерпілими та засудженим, злочинцем і представниками державної влади, засудженими та громадськістю, регламентує застосування довічного позбавлення волі в цілому, його призначення, виконання та можливість звільнення від його відбування в кожному конкретному випадку, закріплює спеціальний правовий статус осіб, які відбувають даний вид покарання.

Зміст інституту довічного позбавлення волі визначають загальні кримінально-правові та кримінально-виконавчі норми, що регулюють функціонування інституту довічного позбавлення волі в рамках інституту кримінального покарання в цілому, та призначення і виконання довічного позбавлення волі.

Література:

1. Кириш Б. Довічне позбавлення волі як вид покарання за кримінальним правом України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://radnuk.info/home/24767>

2. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru>
3. Кримінально-виконавчий кодекс від 11.07.2003 № 1129-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1129-15>

ДО ПРОБЛЕМ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Стельманищук М. М.,

студентка історико-юридичного факультету

Херсонський державний університет

м. Херсон, Україна

Інтерес до боротьби зі злочинністю існував з часів зародження державності. Про це свідчать, збережені до теперішнього часу, пам'ятки першоджерел кримінального права. Крім цього, важливим засобом у цьому процесі виступали негласні методи отримання інформації, які мала важливе оперативне значення для розслідування злочинів та їх попередження, особливо на стадії їх підготовки.

Однак, дещо таємний, прихований характер цих заходів унеможлилював перевірку їх законності, а часто спричиняв порушення прав осіб, щодо яких вони проводилися.

Але вже зі здобуттям у 1991 році Україною незалежності, почалося запровадження нового демократичного політичного режиму, а тому з'явилася потреба комплексного упорядкування діяльності правоохоронних органів виключно на основі принципів законності та

верховенства права. Як наслідок, вже 18 лютого 1992 року було прийнято Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність», який відкрив для суспільства перелік оперативно-розшукових заходів та зробив їх більш прозорими для пересічних громадян. Цей закон започаткував основи для розбудови правового механізму використання результатів оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) у кримінальному провадженні. З моменту прийняття вищезазначеного закону, призначення ОРД почалось тлумачиться вже принципіально по-іншому.

Якісно новий рівень розвитку та застосування негласних (слідчих) розшукових дій (далі – НСРД) почався у 2012 році, з моменту закріплення у новому КПК України цього особливого способу збирання інформації. Однак, як і будь-які зміни, дане нововведення стало приводом для багаторічних дискусій серед науковців та практиків з приводу розуміння суті НСРД та співвідношення їх з іншими оперативно-розшуковими заходами. Одні вважали, що це прогресивний крок у становленні науки та практики кримінального процесу та криміналістики, спрямований на удосконалення засобів кримінальної процесуальної діяльності, інші наголошували на недоцільності запровадження таких дій.

На сьогоднішній день, в теорії та практиці кримінального процесу утворилося два підходи до визначення слідчих (розшукових) дій: в широкому розумінні – це всі, передбачені кримінально-процесуальним законом, дії слідчого, які виконуються ним у кримінальному провадженні; у вузькому розумінні – це передбачені КПК дії слідчого (прокурора), які виконуються з метою збирання доказів. Відповідно до Глави 21 КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії – це комплексні процесуальні дії, які проводяться у виняткових випадках спеціальними уповноваженими суб'єктами, у передбаченому законом порядку, спрямовані на отримання (збирання) доказів та їх перевірку, без розголошення відомостей про факт

та методи їхнього проведення, за винятком випадків, передбачених КПК України [1].

Задля проведення НСРД, слідчий за погодженням з прокурором або прокурор безпосередньо звертаються з клопотанням до слідчого судді про надання дозволу на їх проведення. Однак, аналіз судової практики розгляду клопотань про дозвіл на проведення НСРД дозволяє виділити значну кількість недоліків у змісті клопотань:

- 1) у більшості не зазначається номер та дата внесення відомостей про кримінальне провадження до ЄРДР, а також правова кваліфікація із зазначенням частини та статті КК України;
- 2) клопотання не містять достатнього обґрунтування необхідності проведення саме такого виду НСРД. Зазвичай зазначаються загальні підстави, без пояснень неможливості отримання відомостей про злочин та особу, яка його вчинила, в інший спосіб;
- 3) майже в усіх клопотаннях зазначаються одні і ті ж обставини, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину – рапорт та оперативні матеріали або протокол допиту потерпілого;
- 4) зазначаються неповні відомості про особу (осіб), місце або річ, щодо яких необхідно провести НСРД, а також обставини, що дають підстави підозрювати конкретну особу у вчиненні злочину;
- 5) не в повному об'ємі надаються відомості про особливі ознаки, які дозволяють ідентифікувати абонента спостереження, телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання;
- 6) не обґрунтовується можливість отримання за допомогою НСРД доказів, які самостійно або у сукупності з іншими доказами можуть мати важливе значення для з'ясування обставин кримінального правопорушення або встановлення осіб, які його вчинили;
- 7) зазвичай, суб'єктами звернення не обґрунтовується строк проведення НСРД, а інколи строк зазначається поза межами КПК України [2].

На нашу думку, подолання цих проблем можливе через вплив на органи досудового розслідування, підвищення рівня їх дисципліни та відповідальності за безвідповідальне, не рідко, халатне ставлення до роботи.

Результатами негласних слідчих розшукових дій є відомості, отримані особами, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення та зафіксовані у процесуально визначеній формі (джерелах таких відомостей), а також предмети, речі, документи, вилучені під час їх проведення, які можуть мати значення для встановлення обставин кримінального провадження. У процесуальній літературі пропонується виділення окремих напрямків використання результатів НСРД у кримінальному провадженні[3, с.36].

Так, основним напрямком використання результатів НСРД є здобуття доказової інформації та подальше її використання для доказування винуватості особи (осіб) у вчиненні злочину. Цей напрямок повністю відповідає меті проведення таких дій та розкриває потенціал зазначених засобів кримінально-процесуального доказування.

На підставі викладеного вище можна зробити висновок, що негласні слідчі (розшукові) дії мають важливе значення для ведення повного, об'єктивного, багатостороннього розслідування і по сьогоднішній день такі заходи потребують удосконалення та більш ретельного розроблення механізму реалізації.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: від 13.04.2012 р. № 4651-УІ / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ № 3 від 07 лютого 2014 року «Про

узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-14>

3. Стратонов В. М. Теоретичні основи та практика пізнавальної діяльності слідчого / Стратонов В. М – К.: автореф. дис. на здобут. наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.09 Кримінальний процес, криміналістика, судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харків, 2010. – 36 с.

ПРИВАТНОПРАВОВІ СПОРИ ТА КРИТЕРІЇ ЇХ РОЗМЕЖУВАННЯ З ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИМИ СПОРАМИ

Хасанин А. С.,

*аспірант кафедри цивільного права та процесу
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна*

Проблематикою визначення понять правового спору, публічно-правового та приватноправового спорів та їх розмежуванням займалися та займаються такі вчені, як М. В. Жернакова, І. Б. Коліушко, Н. М. Земченко, Ж. Н. Мішутіна, А. Ю. Осадчий, Г. Й. Ткач, Н. Є. Хлібороб та інші.

Ж. Н. Мішутіна розглядає поняття правового спору як протиріччя, непорозуміння між учасниками правовідносин, а правопорушення розуміється як причина, передумова такого правового спору [1, с. 89]. Враховуючи думку Ж. Н. Мішутіної, спір можна

розглядати як протиріччя чи розбіжності, але важко погодитись з думкою, що в результаті скоєння правопорушення виникне правовий спір.

Н. А. Земченко стверджує, що спір може виникнути в результаті скоєння правопорушення, але не завжди правопорушення призводить до правового спору, так як потерпілий може не заявляти взагалі своїх претензій, або вони можуть вирішити дане правопорушення мирним шляхом, задовільнивши претензії потерпілого правопорушником. А правовий спір буде мати місце тільки тоді, коли правопорушник відмовиться задовільнити претензії потерпілого і мирно вирішити конфлікт, а той буде наполягати на їх задоволенні [2, с. 5].

Інші автори розглядають поняття правового спору як порушення суб'єктивних прав, яке необхідно в обов'язковому порядку вирішити в процесі судового розгляду. Н. А. Чечіна ототожнює правовий спір із правопорушенням, в результаті якого, суб'єкт захисту вимагає у судовому порядку захисту своїх прав, усунення порушення і відновлення своїх суб'єктивних прав [3, с. 11].

Особливість формування позиції щодо приватноправового спору обумовлена своєрідністю приватноправових відносин. Приватноправовий спір виникає з цивільних, сімейних, житлових, трудових, земельних та інших правовідносин, тобто правовідносин, учасниками яких є сторони цивільного процесу.

Однією з визначальних ознак приватноправових спорів є наявність майнового чи немайнового (особистого) інтересу учасника. Спір буде мати приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою такого порушення приватного права чи інтересу конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть і в тому випадку, якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели дія чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень.

Тоді, як у публічно-правових відносинах можуть проявлятися інтереси держави, народу, національної меншини, територіальної громади тощо.

Ці інтереси є неоднорідними і нерідко можуть суперечити один одному (інтереси держави – інтересам територіальної громади, інтереси територіальної громади – інтересам конкретної особи і т. д.). Інтерес, що є основою публічно-правових відносин, може бути визначений як прагнення забезпечити загальносуспільні блага.

Приватноправові спори підлягають розгляду у загальних судах, згідно з правилами Цивільного процесуального кодексу, та у господарських судах – згідно з Господарським процесуальним кодексом. Основна відмінність цих різновидів спорів полягає в тому, що у приватноправових спірних відносинах, що підсудні господарським судам, беруть участь тільки юридичні особи або фізичні особи підприємці.

Необхідно зазначити, що одним із механізмів вирішення приватноправових спорів, на відмінно від публічно-правових спорів, може слугувати альтернативне вирішення спорів, яким притаманне мирне врегулювання спору, досягнення компромісу тощо.

На сьогоднішній день в науковій літературі описано три основні альтернативні способи вирішення приватноправових спорів: переговори; медіація (посередництво); третейський суд.

О. А. Банчук при розмежуванні публічно-правових та приватноправових відносин опирався на ряд критеріїв, серед яких:

- різниця суб'єктів відносин;
- різниця правового становища учасників відносин;
- різниця змісту правовідносин;
- різниця форм захисту прав;
- характер домінуючого інтересу у відносинах [4].

Через запровадження системи адміністративних судів в Україні стало дуже актуальним розмежування публічно-правових і приватноправових спорів. Оскільки, у законі не встановлено вичерпний перелік справ, які підсудні цивільним або адміністративним судам, є необхідність визначати природу спірних правовідносин і самостійно встановлювати їхню підсудність, враховуючи що суд не може відмовити у прийнятті до розгляду спору через відсутність законодавства.

Розмежування публічно-правових і приватноправових спорів є основою для визначення юрисдикції адміністративного суду.

Розгляд питання про розмежування публічних і приватних відносин має до того ж практичний зміст, оскільки дозволяє безпомилково на кожному етапі розвитку відносин визначати їхню природу. А особам, які беруть участь у цих відносинах, легше буде визначати порядок захисту своїх прав. Захист здійснюватиметься у цивільному судочинстві, якщо порушення відбулося у сфері приватних відносин, або в адміністративному судочинстві, якщо порушення сталося у публічно-правовій сфері.

Щодо розмежування публічного і приватного права на практиці необхідно зазначити, що зазначене питання потрібно розглядати не з позиції розподілу систем права, їх протиставлення, а саме у єдності та неперервності відносин у суспільстві.

Необхідно зазначити, що твердження, які не враховують ознак єдності правової системи і проводять чіткий розподіл системи права на приватне та публічне настановлюють на об'єктивні проблеми, які проявляються в існуванні галузей права та побудові законодавства на їхній основі. Саме тому у будь-якому законі або галузі законодавства є елементи як публічного, так і приватного права. У зв'язку з цим

неможливо провести чітку межу, між приватним та публічним правом, а відповідно, і між приватноправовими і публічно-правовими спорами.

Отже, поділ правових спорів на публічно-правові і приватноправові є основою для розмежування юрисдикції судів щодо їх розгляду та вирішення. У розмежуванні публічно-правових і приватноправових спорів потрібно керуватися критеріями, що впливають з особливостей публічно-правових відносин як сфери виникнення публічно-правового спору, а також критеріями, які визначають особливості публічно-правового спору як виду правових спорів. Основними критеріями, які дозволяють відмежувати публічно-правові спори від приватноправових, є суб'єкти правового спору, зміст правовідносин, з яких виник спір та предмет і підстави правового спору.

Література:

1. Мишутина Ж. Н. Спор о праве – категория процессуальная /Ж. Н. Мишутина // Доклады итоговой конференции юридических факультетов. – Томск, 1973. – С. 88 – 90.
2. Земченко Н. А. Деятельность суда первой инстанции по предупреждению гражданско-правовых споров / Н. А. Земченко // Автореф. Канд. Дисс. – Свердловск, 1970. – С. 5 – 6.
3. Чечина Н. А. Норма права и судебное решение / Н. А. Чечина // Учебник. – Л.: Типография ЛОЛГУ, 1961. – 72 с.
4. Банчук О. А. Підстави розмежування публічного та приватного права в Україні / О. А. Банчук // Публічне право. – 2011. – № 2. – С. 143–151.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

ФІНАНСОВІ ОБМЕЖЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЯК ЧИННИК ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Бензар О. В.,

студентка економічного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця, Україна

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується підвищенням динамічності бізнес-процесів, нестабільністю макроекономічного середовища, у тому числі, високою волатильністю показників фінансового ринку та зростанням впливу циклічності на фінансову активність суб'єктів господарювання. Такі тенденції значною мірою посилюються наслідками значного коливання стану фінансового ринку, спричиненими політичними та економічними подіями протягом останніх років, що відображаються на результатах діяльності компаній усіх галузей економіки. Наявність таких проблем наштовхує на необхідність пошуку та впровадження нових, гнучких технологій корпоративного управління, одним з яких доцільно вважати оцінку фінансових обмежень суб'єктів господарювання, що має на меті збільшення ринкової вартості корпорацій задля підвищення її фінансової стійкості та інвестиційної спроможності як в періоди економічного зростання, так і в періоди спаду.

Інтерес до питання сутності фінансових обмежень більш розповсюджений серед іноземних дослідників, оскільки в розвинутих капіталістичних державах велике значення приділяється формуванню

адаптаційного потенціалу корпорацій до будь-яких змін в економіці. Серед науковців-економістів, що займаються дослідженням проблем фінансової гнучкості, можна виділити таких авторів, як Дж. Грехем та К. Гарві, А. Гамба, Д. Дэнис, О. Арслан, С. Бьюн, А. Дамодаран, Л. Бернштейн, Г. Дональдсон, ДеАнжело, Г. Волберда, О. А. Лактіонова, Р. С. Папехин, С. О. Комарінець, І. А. Бланк та інші. В той же час, при наявності високих отриманих результатів залишається невирішеним ряд теоретичних та практичних проблем, пов'язаних з обґрунтуванням ступеня впливу фінансових обмежень на діяльність суб'єктів господарювання.

Метою дослідження виступає виявлення взаємозв'язку фінансових обмежень суб'єктів господарювання та фінансової стабільності банківської системи.

Фінансова стабільність – це стан фінансової системи, за якого вона здатна належним чином виконувати основні функції, такі як фінансове посередництво та здійснення платежів, а також протистояти кризовим явищам [1]. При чому фінансова стабільність банківської системи відображає процес ефективного функціонування економічної та фінансової систем держави, натомість це транспонується на стан економічної безпеки в країні.

Одним із основних важелів забезпечення фінансової стабільності є діяльність суб'єктів господарювання та наявність у них можливостей доступу до фінансів, що характеризує їх прагнення до залучення зовнішніх джерел. Врешті-решт, фінансові обмеження можна ототожнити з «доступом до фінансів», однак у вузькому розумінні вони виступають внутрішньою характеристикою суб'єктів господарювання, що визначає здатність суб'єктів господарювання залучати зовнішні фінансові ресурси.

Фінансову стабільність можна розглядати як ситуацію, коли фінансова система функціонує без значних коливань та негативних

факторів, що можуть вплинути на теперішній та майбутній розвиток економіки в цілому [2].

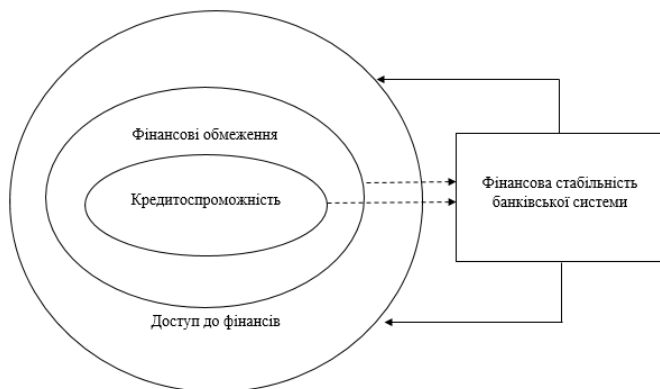

Рис. 1 Взаємозв'язок впливу елементів фінансових обмежень на фінансову стабільність банківської системи

Можна виділити ключові канали впливу фінансових обмежень на фінансову стабільність банківської системи:

- канал зростання економіки реального сектору через впровадження інвестиційних проєктів;
- канал якості активів (кредитоспроможності) боргового навантаження.

Основним каналом впливу фінансової стабільності на фінансові обмеження виступає доступ до фінансів.

Наведений механізм обумовлює наявність чіткого багатостороннього зв'язку, що характеризує взаємозалежність фінансових обмежень суб'єктів господарювання та фінансової стабільності банківської системи, яка в кінцевому підсумку впливає на стабільність фінансової системи держави.

Підвищення рівня доступу до фінансів суб'єктів господарювання, тобто налагодження відносно якісної системи фінансових обмежень,

приведе до покращення фінансової гнучкості підприємств, що проявляється в розширенні діапазону їх можливостей залучення додаткових ресурсів. Таким чином, зростання рівня ефективності діяльності суб'єктів господарювання прямо впливає на фінансову стабільність банківської системи та держави в цілому.

Література:

1. Фінансова стабільність // Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32278664&cat_id=32278660
2. Financial stability // Czech National Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.cnb.cz/en/financial_stability/

ДУАЛЬНА ОСВІТА ПРИ ПІДГОТОВЦІ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТОРА

Гевлич Л. Л.,

кандидат економічних наук., доцент,

доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця

Гевлич І. Г.,

кандидат технічних наук., доцент,

доцент кафедри бізнес-статистики та економічної кібернетики

Донецький національний університет імені Василя Стуса

м. Вінниця

Сучасний етап розвитку світової економіки із тенденціями надшвидкої зміни умов господарювання, інформатизацією та роботизацією викликає необхідність підготовки фахівців, які не тільки володіють системою професійних теоретичних знань та практичних навичок, що задовольняють відповідним регламентам, а й здатні до повсякденного їх оновлення. Що стосується облікової спеціальності, а саме, її аудиторського спрямування, безперервне навчання - «навчання протягом життя» (lifelong learning) є не тільки конкурентною перевагою, а й необхідністю, пов'язаною із специфікою професії.

Термін «lifelong learning» визначається в документах Європейської Комісії як «вся діяльність з навчання, здійснювана протягом життя, з метою вдосконалення знань, умінь і компетенцій як в інтересах особистісного, громадянського і соціального розвитку, а також/або для отримання роботи», а концепція lifelong learning передбачає можливість здобування людиною на протязі життя інформації, необхідної для підтримки своєї активної життєдіяльності та самореалізації, зокрема, забезпечення навичок і компетентностей для швидкої адаптації до нових соціальних процесів [1].

Що стосується професії аудитора, постійна динаміка змін нормативних документів щодо організації господарської діяльності, її оподаткування, обліку, контролю, економічних змін у бізнес-середовищі, інформаційних системах і технологіях обліку і аудиту вимагає щорічної актуалізації знань. Відповідно до законодавства, аудитор має бути обізнаним у таких сферах: стандарти професійної етики та професійна незалежність, міжнародні стандарти аудиту, законодавчі засади аудиторської діяльності, методика проведення аудиту, управління ризиками, внутрішній контроль, фінансовий аналіз, управлінський облік, міжнародні стандарти фінансової звітності, теорія бухгалтерського обліку, законодавчі засади ведення бухгалтерського обліку та складання

фінансової звітності, податкове законодавство, законодавство про єдиний соціальний внесок, господарське, цивільне, трудове законодавство, корпоративне законодавство, законодавство про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, інформаційні технології та комп'ютерні системи, фінанси підприємств, економіка підприємства, статистика [2]. Крім цього, обов'язковою для отримання дозволу на надання аудиторських послуг є наявність у претендента практичної підготовки із провадження аудиторської діяльності.

Таким чином, наявність теоретичних знань та практичних навичок, що їх набувають магістри зі спеціальності «Облік і оподаткування» у вітчизняних ЗВО сьогодні, не дає можливості негайного їх застосування у сфері аудиторської діяльності. Вирішенням цієї проблеми може стати запровадження дуальної освіти при підготовці майбутніх аудиторів.

Сам термін «дуальна система» (*від лат. dualis – подвійний*) з'явився у німецькій педагогіці в середині 60-х років ХХ сторіччя як визначення узгодженої взаємодії освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю. Основним завданням упровадження дуальної форми навчання є подолання розриву між теорією і практикою, освітою і бізнесом та підвищення якості підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців. Але у вітчизняних реаліях дуальна освіта стає також засобом оптимізації державного фінансування галузі вищої освіти за рахунок спільнокошту з боку держави (громади) та інших стейкхолдерів, наприклад, потенційних чи реальних роботодавців. Міністерство освіти і науки України називає у якості позитивних показників дуальної освіти організацію співпраці соціальних партнерів, розробку законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти, реалізацію можливостей навчання учнів під час трудової діяльності, залучення

кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності, здійснення інституційних досліджень і консультування в галузі моніторингу якості надання освітніх послуг та оновлення освітніх стандартів, можливість врахування конкретних запитів підприємств до змісту та якості освіти [3].

На сьогодні зусилля Міністерства освіти України сконцентровані виключно на галузі професійно-технічної освіти, зокрема, визначені перспективи упровадження дуальної форми навчання у 2017-2020 роках:

- у 2017-2018 навчальному році розпочали впровадження елементів дуальної форми навчання 52 заклади професійно-технічної освіти в 25 регіонах за 54 професіями;
- внесено зміни до змісту освіти та графіка навчально-виробничого процесу відповідно до запитів роботодавців з урахуванням вимог стандартів з конкретних робітничих професій;
- розроблено 19 проектів освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу та блочно-модульної побудови навчального процесу;
- розпочато співпрацю із роботодавцями з метою розширення кількості закладів професійно-технічної освіти та переліку професій для упровадження елементів дуальної форми навчання у 2018-2019 н.р. у понад 100 закладів освіти [3].

Але слід відзначити, що перспективним запровадження дуальної освіти є також для ЗВО III-IV рівнів акредитації – університетської освіти. В обліковій професії залучення до організації дуальної освіти аудиторських фірм не тільки здатне підготувати фахівця високого рівня, компетентності якого відповідають вимогам бізнес-середовища, а й скоротити термін отримання професійного сертифікату за рахунок суміщення теоретичного навчання у лавах ЗВО та проходження необхідної для отримання сертифікату практичної підготовки.

Підсумовуючи вищевикладене, можна констатувати, що дуальна

освіта є перспективою підготовки фахівця у сфері аудиту, що здатна підвищити якість набутих компетентностей та оптимізувати фінансування вітчизняних ЗВО.

Вивчення досвіду реалізації концепції дуальної освіти в Україні та за кордоном буде напрямом подальших досліджень.

Література:

1. Commission of the European Communities. Brussels, 21.11. 2001. COM (2001) 678 final. Communication from the Commission «Making a European Area of Lifelong Learning a Reality» URL: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ>.
2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України № 2258-VIII від 01.10.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
3. Дуальна освіта. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

*Давиденко Д. Г.,
магістрант кафедри обліку і оподаткування
Криворізький економічний інституту ДВНЗ
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Кривий Ріг*

Ткачова Ю. О.,
магістрант кафедри обліку і оподаткування
Криворізький економічний інституту ДВНЗ
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
м. Кривий Ріг

Кондратюк О. М.,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Криворізький економічний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Кривий Ріг

У процесі діяльності підприємства формуються доходи, витрати і фінансові результати. Категорії «доходи» і «витрати» можна назвати фундаментальними поняттями бухгалтерського обліку, оскільки їх визначення необхідно для досягнення основної мети підприємства, а саме: максимізації прибутку, оптимізації витрат, прийняття раціональних управлінських і економічних рішень користувачами звітності.

Дослідження доходів і витрат з акцентом на міжнародні стандарти є особливо актуальною в сучасних умовах, адже збільшується кількість підприємства, котрі, з одного боку, повинні оприлюднювати фінансову звітність або за власною ініціативою переходять на МСФЗ, з іншого боку підвищується зацікавленість інвесторів і власників у прозорості і зрозумілості звітних показників, підготовлених за МСФЗ.

Бухгалтерське трактування поняття як доходу так і витрат підприємства переважно базується на терміні «економічна вигода». Саме

такий зміст цієї категорії використовується у теорії та методології західної й української системах обліку, зазначається як в національних, так і міжнародних стандартах.

Дохід – збільшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді надходження чи збільшення корисності активів або у вигляді зменшення зобов'язань, результатом чого є збільшення власного капіталу, за винятком збільшення, пов'язаного з внесками учасників [1].

Витрати – зменшення економічних вигід протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам [1].

З метою розуміння класичного економічного змісту поняття доходів і витрат, розкрито їх у сутність шляхом опрацювання наукових праць учених. Таким чином, можна стверджувати про різноманіття думок, поняття як доходів так і витрат подаються авторами в різних інтерпретаціях. Доходи розглядаються і як виручка, і як вигоди, приріст суми грошей, надходження, одержані внаслідок його господарської діяльності, потік грошових коштів. Витратами вважають показником кількості ресурсів у грошовому виразі, які використовуються для досягнення певної мети, вартості ресурсів, використаних для виробництва продукції, отримання доходів чи досягнення іншої мети. Дослідження поняття витрат в працях учених дозволяє стверджувати, що більшість з них акцентують увагу на грошовому характері витрат та вважають, що вони представляють собою обсяг використаних підприємством ресурсів.

Порівнюючи чистий дохід з витратами визначається фінансовий результат діяльності, котрий коригується з метою оподаткування.

Акцентуємо увагу, що повсякчас в законодавчо-нормативні акти та методичні документи вносяться коригування. Переглядаються і вносяться зміни, втрачають чинність як національні, так і міжнародні

стандарти. Так, введений з 01 січня 2018 р. МСФЗ (IFRS) 15 «Дохід від договорів з клієнтами» має багато особливостей, замінив собою МСБО 18 «Дохід», МСБО 11 «Будівельні контракти» та відповідні інтерпретації [2]. Зміни в стандартах спричинюють вплив на порядок визнання доходів від договорів, відповідно витрат, а отже і порядок відображення їх в обліку в залежності від оплати покупців за продукцію, роботи, послуги (наступна, попередня). За наступної оплати виникає необхідно відображати договірний актив, при попередній оплаті – договірні зобов'язання. Зміни або оновлення окремого стандарту потребують уточнень стосовно розкриття інформації у звітності.

Чинна система оподаткування зобов'язує сплачувати податки з доходів підприємства не зважаючи, які стандарти (національні чи міжнародні) застосовуються для їх визначення.

Згідно з ПКУ доходи підприємства оподатковуються податком на додану вартість. Крім того отримана сума доходу (виручки від реалізації продукції) впливає на визначення фінансового результату до оподаткування та розмір податку на прибуток [3].

Базою оподаткування ПДВ, відповідно до ПКУ, для вітчизняних підприємств є операції з постачання товарів/послуг, визначається виходячи з їх договірної вартості з урахуванням загальнодержавних податків та зборів. При цьому база оподаткування операцій з постачання товарів/послуг не може бути нижче ціни придбання таких товарів/послуг, база оподаткування операцій з постачання самостійно виготовлених товарів/послуг не може бути нижче звичайних цін, а база оподаткування операцій з постачання необоротних активів не може бути нижче балансової (залишкової) вартості за даними бухгалтерського обліку, що склалася станом на початок звітного (податкового) періоду, протягом якого здійснюються такі операції (у разі відсутності обліку необоротних активів – виходячи із звичайної ціни), за винятком, передбаченим ПКУ.

Необхідно зауважити, що ПКУ встановлено різні ставки ПДВ (20 %, 7 %, 0 %), операції, які не є об'єктом оподаткування та ті, що звільнюються від оподаткування. Розрахунки з бюджетом за податком на додану вартість здійснюється в системі електронного адміністрування податку на додану вартість. Важливим є дотримання вимог ПКУ, в т.ч. строків подання податкової звітності, строків сплати податків для запобігання штрафних санкцій [3].

Важливим є те, що підприємства, котрі є платниками податку на прибуток та обсяг поставки продукції (товарів, робіт, послуг) котрих без ПДВ за останні 12 місяців складає 20 млн. грн. здійснюють коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці відповідно до ПКУ [3]. Скоригована сума оподатковується за базовою ставкою 18 %.

Суми, на які може бути збільшено/зменшено фінансовий результат до оподаткування – це амортизація основних засобів (у випадку застосування виробничого методу нарахування амортизації, нарахуванні амортизації на основні засоби отримані безкоштовно та невиробничої сфери), переоцінка основних засобів, реалізація основних засобів, резерв сумнівних боргів (на суму нарахованого і фактично використаного), суму резерву на гарантійні зобов'язання (на суму нарахованого і фактично використаного), інші відповідно до ПКУ.

Стратегічне значення доходів і витрати для підприємств обумовлює необхідність подальших досліджень науковцями та роз'яснень практикуючих фахівців щодо відображення доходів і витрат відповідно до вимог міжнародних стандартів та чинної системи оподаткування.

Література:

1. Концептуальна основа фінансової звітності – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009.
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010.
3. Податковий Кодекс України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

ОЦІНКА ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Дорошенко Я. О.,

*студент факультету економіки та управління
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси Україна*

Гончаренко І. Г.,

*доктор наук з державного управління,
професор кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Основна прагматика функціонування системи страхування вкладів – забезпечення, на загальнодержавному рівні, стабільності банківської системи та кожного банку, що у своїй сукупності формують останню на чолі з НБУ.

Стабільність банківської системи – це захищеність коштів населення, що є основним ресурсом у формуванні інвестицій в економіку

тощо. Кошти населення, що залучаються в банківську систему являють собою депозити або вклади. Вітчизняні науковці досліджують проблематику функціонування депозитного ринку в наукових працях, зокрема досліджують економічне значення депозитних операцій: І. Вядрова, І. Мельникова, М. Савлук, В. Кириленко та інші, а також зарубіжні вчені П. Роуз, Л. Местер, А. Берер, О. Огієнко та інші. Однак, проблематика залишається актуальною та потребує продовження наукових пошуків.

Отже, показники функціонування депозитного ринку України за період з 2013 р. по 2018 р. відображено нижче.

Так, за досліджуваний період кількість діючих банків в Україні зменшилася з 180 одн. у 2013 р. до 77 одн. у 2018 р., табл. 1.

Суттєве скорочення кількості банківських установ спостерігається у 2014 – 2016 рр. з 163 до 96 одн. – це спричинено економічною та політичною кризою цих років, а також політикою НБУ щодо виведення з ринку не надійних банків.

Таблиця 1

Кількість діючих банків в Україні

Кількість діючих банків, одн.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
	180	163	117	96	82	77
з них: з іноземним капіталом	49	51	41	38	38	37
у т.ч. зі 100% іноземним	19	19	17	17	18	22

капіталом						
-----------	--	--	--	--	--	--

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [1].

Кількість банків з іноземним капіталом також має тенденцію до зменшення з 51-49 одн. у 2013/2014 рр. до 37 одн. у 2017/2018 рр. – це спричинено виведенням з ринку банків з іноземним капіталом, зокрема російським, введенням санкцій та обмежень у функціонуванні таких банків на території України. Обсяг депозитів фізичних осіб і суб'єктів підприємництва за 2013 – 2018 рр. мав тенденцію до зростання, а саме: з 365,8 млрд. грн. до 478,1 млрд. грн. (30,7 %) - для фізичних осіб та з 202,6 млрд. грн. до 426,9 млрд. грн. (110,7 %) – для суб'єктів підприємництва, рис. 1.

Рис. 1. Обсяг депозитів фізичних осіб і суб'єктів господарювання в банках України у 2013 – 2018 рр., млн. грн.

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [1; 2].

Однак, у динаміці обсягів депозитів фізичних осіб спостерігається зменшення у 2014–2016 рр., що спричинено кризовими явищами в економіці та банківській системі, зокрема, це позначилося на довірі населення до банківської системи.

Аналіз рівня проникнення (%) депозитів у вітчизняну економіку показав, що частка депозитів фізичних осіб у ВВП зменшилася з 29 % у 2012/2013 рр. до 16 % у 2017/2018 рр. – це спричинено відсотковою політикою НБУ. Так, відсотки за депозитами у 2012/2013 рр. (у гривневому еквіваленті, на 12 місяців) становили 22-24 %, у 2017/2018 рр. 14-16 %. Частка депозитів суб'єктів господарювання у ВВП за досліджуваній період склала 13,88 % у 2012/2013 рр., 17,55 % у 2015/2016 рр. та 14,31 у 2017/2018 рр. Аналіз структури депозитного портфеля показав, що найбільшим попитом у населення користуються депозити терміном до 1 року (переважний період 3-6 місяців).

Принагідно відзначити спостереження вітчизняних науковців І. Вядрової та І. Герлц, що упродовж 2017 р. спостерігається тенденція до зростання коштів на депозитних рахунках терміном від 1 до 2 років, порівняно із падінням зазначеного показника в період 2013-2015 рр. У структурі депозитного портфеля банків України найменшу частку займають депозитні вклади строком більше 2 років [3, с. 35]. Починаючи з 2016 р., найбільшою довірою у населення користуються державні банки, адже близько 60 % депозитів населення розміщено саме в таких банках, 25 % вкладників довіряють свої заощадження банкам з іноземним капіталом і 13-15 % приватним банкам, рис. 2.

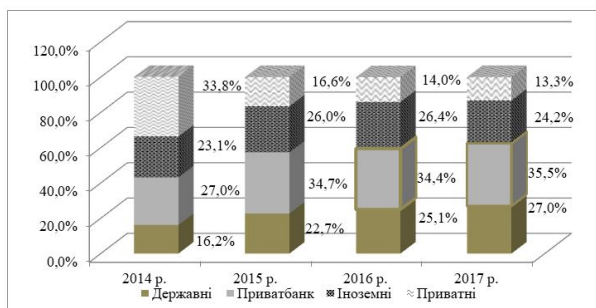

Рис. 2. Розподіл депозитів фізичних осіб за групами банків, %

Джерело: побудовано авторами на основі джерела [4, с. 2].

Щодо доларизації депозитів маємо такі результати: 50 % вкладів фізичних осіб розміщуються в доларовому еквіваленті і 38-40 % депозитів суб'єктів господарювання.

Для поліпшення показників депозитного ринку в Україні, необхідно вжити ряд наступних заходів:

- систематично нарощувати показники економічного зростання;
- забезпечити стабільність курсу національної валюти по відношенню до долара та євро;
- НБУ моніторити діяльність комерційних банків України відповідно до норм прийнятих в ЗУ «Про банки та банківську діяльність», ЗУ «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» тощо;
- оптимізувати спектр депозитних продуктів, форми депозитного обслуговування, комплексне обслуговування клієнтів.

Література:

1. Показники банківської системи України // Офіційний веб-сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
2. Показники діяльності банків // Інформаційний веб-сайт «Мінфін» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.com.ua
3. Вядрова І. М. Вплив структури депозитного портфеля банку на формування інвестиційного ресурсу / І. М. Вядрова, І. В. Герлц // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – № 6. – 2017. – С. 31-42.
4. Огляд банківського сектору // Інформаційний бюлетень Національного банку України. – № 6. – 11 с.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА РАНЖУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РИЗИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Кривко А. Ф.,

аспірант кафедри готельно-ресторанного бізнесу,

асистент кафедри готельно-ресторанного бізнесу

Київський національний торговельно-економічний університет

м. Київ, Україна

Інвестиційна діяльність у всіх її формах та видах пов'язана з ризиками, рівень яких різко посилюється з переходом до ринкової економіки.

Ризик – це категорія, що пов'язана з подоланням невизначеності, коли є потреба і можливість оцінити вірогідність досягнення наміченої мети.

Інвестиційний ризик – це вірогідність виникнення непередбачених фінансових втрат (зниження прибутку, втрата доходів, капіталу тощо) в ситуації невизначеності умов вкладення коштів в економіку [3, с. 317].

Будь-яке підприємство може зіткнутись зі знеціненням власного капіталу. Грамотний керівник, що складає бізнес-план, повинен обов'язково оцінити ступінь небезпеки втрати власного капіталу і розрахувати можливу прибутковість, тим самим з'ясувати всі можливі інвестиційні ризики, що можуть виникнути при провадженні підприємницької діяльності.

Ризики, що можуть виникнути в інвестиційній діяльності, класифікуються за наступними ознаками:

1. За сферою прояву:

– політичний;

- правовий;
 - економічний;
 - соціальний;
 - екологічний;
2. За формами інвестування:
- реальний;
 - фінансовий;
3. За джерелами виникнення:
- ринковий;
 - специфічний.

Інвестиційна діяльність як різновид комерційної має ряд особливостей, які необхідно врахувати при визначенні інвестиційного ризику:

- 1) інвестиції можуть спрямовуватись у різні інвестиційні заходи, які істотно різняться як за ступенем дохідності, так і ризику, тому виникає необхідність оптимізації портфеля інвестицій;
- 2) на результати інвестиційної діяльності впливають різноманітні чинники, які відрізняються один від одного за ступенем впливу та за рівнем невизначеності;
- 3) життєвий цикл інвестиційного проекту може бути досить значним, що обчислюється кількома роками і в цих умовах дуже важко врахувати всі можливі фактори та їх вплив на прибутковість і величину ризику інвестицій;
- 4) для визначення інвестиційного ризику в більшості випадків відсутня представницька статистична інформація за попередній період, на основі якої можна було б спрогнозувати його при реалізації аналогічного інвестиційного проекту [2, с. 197].

Будь-яке підприємство у своїй діяльності повинне врахувати можливість появи інвестиційного ризику та передбачити заходи щодо

його зниження чи недопущення, тобто кожне підприємство повинне самостійно контролювати та управляти ризиками. Для того аби вміти управляти інвестиційними ризиками, необхідна їх класифікація за певними ознаками. У науковій літературі не існує єдиної загальноприйнятої, але найбільш поширеною вважається класифікація ризиків за І. Т. Балабановим. У такій класифікації усі можливі ризики приведені в логічну систему, а також вдало обрані ознаки класифікації.

Залежно від наслідків ризики поділяють на дві групи: чисті та спекулятивні. Чисті ризики означають можливість отримати негативний або ж нульовий результат. Спекулятивні ризики виражаються в можливості отримання як позитивного, так і негативного результату.

Інвестиційні ризики загальній класифікації ризиків за І. Т. Балабановим [1] відносяться до спекулятивних і, в свою чергу поділяються на ризик упущеної вигоди, ризики зниження доходу (процентні та кредитні) та ризики прямих фінансових витрат (біржові ризики, ризики банкрутства, селективні ризики).

Інша класифікація описана у книзі Ст. Л. Чернова. В ній для класифікації інвестиційних ризиків використані дві ознаки:

- джерела виникнення ризиків;
- причини виникнення та можливості усунення ризиків.

Залежно від джерела виникнення інвестиційного ризику їх поділяють на:

- 1) діловий ризик – ступінь невизначеності, що пов'язана зі створенням доходів від інвестицій таких, що будуть достатніми для того, щоб розплатитися з інвесторами);
- 2) фінансовий ризик – ступінь невизначеності, що пов'язана з комбінацією позикових і власних засобів, що використовуються для фінансування компанії;

- 3) ризик, пов'язаний з купівельною спроможністю – обумовлений інфляційними процесами та зниженням купівельної спроможності;
- 4) процентний ризик – ступінь невизначеності на рівні курсів цінних паперів (зі зростанням процентних ставок курси цінних паперів знижуються);
- 5) ризик ліквідності – пов'язаний з неможливістю продати інвестиційний інструмент за прийнятною ціною і у відповідний момент;
- 6) ринковий ризик – мінливість курсів цінних паперів під впливом факторів, що не залежать від діяльності компаній-емітентів;
- 7) випадковий ризик – ризик, що виникає з несподіваних подій, що мають негативний вплив на вартість відповідних інвестицій.

Залежно від причин виникнення і можливості усунення Ст. Л. Чернов виділяє диверсифікований (несистематичний) і недиверсифікований (систематичний) ризики, при поєднанні яких отримуємо один сукупний ризик:

Сукупний ризик = Диверсифікований + Недиверсифікований

Диверсифікований ризик пов'язаний з внутрішніми факторами, залежить від діяльності самого підприємства. Він може бути усунений за допомогою диверсифікації (свідомому підборі інвестицій у такі проекти, які забезпечать їх прибутковість).

Недиверсифікований ризик – той, що виник під дією зовнішніх факторів, таких як війна, інфляція, політичні події та інше.

Отже, інвестиційний ризик є невід'ємним елементом будь-якої підприємницької діяльності. Важливою функцією інвестиційних ризиків є соціально-економічний розвиток. Важливо вміти ефективно управляти інвестиційними ризиками, для цього необхідно знати причини їх виникнення та класифікацію. Такі заходи необхідні для оптимізації процесу прийняття рішень, що пов'язані з інвестиційними ризиками, та знайти шляхи їх мінімізації.

Література:

1. Балабанов И. Т. Риск-менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 205 с.
2. Петухова О. М. Інвестування [текст] навч. посіб. / О. М. Петухова. – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 336 с.
3. Проектний менеджмент: регіональний зріз [текст] навчальний посібник. / За заг. ред. Бутка М. П. [М. П.Бутко, М. І. Мурашко, І. М. Олійченко та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 416 с.

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Середа В. В.,

*асистент кафедри міжнародних економічних відносин
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Важливе місце в економічному розвитку Західної Європи займають малі та середні підприємства (далі – визначення МСП). Це забезпечує соціальну стабільність оскільки надає людям можливість самостійно вирішувати проблеми матеріального забезпечення, самостверджуватись та ефективно використовувати свою власність [1].

МСП утворюють 99 % всіх підприємств Європейського Союзу.

За визначенням Європейської Комісії (ЄК) підприємство – це будь-яка особа (суб'єкт), яка здійснює господарську діяльність незалежно від його юридичної форми. Сюди входять самозайняті особи, сімейні підприємства, що займаються різними видами діяльності, а також товариства, асоціації, які постійно беруть участь в економічній діяльності.

У 1996 році ЄК вперше дала визначення малим та середнім підприємствам в ЄС. Але воно було замінено Рекомендацією Комісії 2003/361/ЄС «Про визначення мікро-, малих та середніх підприємств» 6 травня 2003 р. Цей закон набув чинності 1 січня 2005 року і є обов'язковим для національних схем державної допомоги та програм Співтовариства. Ця класифікація є дійсною й до сьогодні.

Відповідно до цих рекомендацій підприємства кваліфікуються на малі або середні, кількість персоналу, яких становить до 250 осіб, річний дохід до 50 млн. євро та річний баланс до 43 млн. євро.

МСП поділяються на мікро-, малі та середні підприємства (Табл. 1) [2].

Таблиця 1

Класифікація МСП відповідно до Рекомендацій ЄК

Тип підприємства	Кількість персоналу	Річний дохід, млн. євро	Та/або	Річний баланс, млн. євро
Середні підприємства	< 250	≤ 50		≤ 43
Малі підприємства	< 50	≤ 10		≤ 10
Мікро- підприємства	< 10	≤ 2		≤ 2

В рамках цієї класифікації до середніх відносяться такі підприємства кількість персоналу яких не перевищує 250 осіб, річний дохід становить 50 млн. євро., а річний баланс – 43 млн. євро.

До малих відносяться такі підприємства кількість персоналу яких не перевищує 50 осіб, а річний дохід або річний баланс становить 10 млн. євро.

До мікро- відносяться такі підприємства кількість персоналу яких не перевищує 10 осіб, а річний дохід або річний баланс становить 2 млн. євро.

За методологією інституту досліджень малого та середнього бізнесу Федеративної Республіки Німеччини та землями Північної Рейн-Вестфалії (IFM Bonn) станом на 01.01.2016 року розроблено іншу класифікацію визначення МСП (Табл. 2) [3]. Завдання IFM Bonn – дослідити ситуацію в малому і середньому бізнесі і висвітлити вплив економічної політики на розвиток малих і середніх підприємств Німеччини.

Таблиця 2

Класифікація МСП за методологією (IFM)

Тип підприємства	Кількість персоналу	Річний дохід, млн. євро
МСП разом	менше 500	до 50
Середні підприємства	до 499	до 50
Малі підприємства	до 49	до 10
Мікро- підприємства	до 9	до 2

Відповідно до визначення ЄК стосовно МСП, у 2016 році 3,455 млн. становлять малі і середні підприємства. Це 99,4 % загальної кількості компаній. Вони принесли доходу близько 2,195 млрд. євро (34,1 % від обсягу реалізованої продукції). Кількість зайнятих працівників становить 15,53 млн. чол. (52,7 % від загальної кількості працюючих) (Табл.3).

**Класифікація визначення МСП у Німеччині відповідно до
Рекомендацій ЄК [3]**

Класифікація компаній	Кількість компаній				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	3 278 283	3 240 367	3 249 368	3 062 938	3 060 435
Малі підприємства	297 394	300 712	307 190	313 158	320 249
Середні підприємства	69 081	69 723	71 117	72 857	74 740
Загальна кількість МСП	3 644 758	3 610 802	3 627 675	3 448 953	3 455 424
Великі компанії	18 674	18 864	19 651	20 086	20 769
Загальна кількість	3 663 432	3 629 666	3 647 326	3 469 039	3 476 193
МСП, %	99,49%	99,48%	99,46%	99,42%	99,40%
Класифікація компаній	Річний дохід, в млрд. євро				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	572 91	573 66	577 10	560 45	567 61
Малі підприємства	650 29	655 07	674 17	685 20	703 69
Середні підприємства	857 66	861 88	880 42	894 61	923 73
Загальна сума доходу МСП	2 080 86	2 090 61	2 131 69	2 140 26	2 195 03
Великі компанії	4 015 53	3 994 36	4 104 10	4 192 29	4 237 60
Загальна сума доходу	6 096 39	6 084 96	6 235 78	6 332 56	6 432 64
Частка доходу від МСП, %	34,1%	34,4%	34,2%	33,8%	34,1%

Класифікація компаній	Кількість зайнятих працівників				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	3 951 329	3 925 001	3 934 032	3 962 007	3 983 479
Малі підприємства	5 035 303	5 119 555	5 223 034	5 372 354	5 493 264
Середні підприємства	5 531 907	5 626 686	5 736 407	5 910 285	6 054 630
Загальна кількість працівників МСП	14 518 539	14 671 242	14 893 473	15 244 646	15 531 373
Великі компанії	12 388 273	12 578 137	13 207 958	13 571 430	13 958 533
Загальна кількість працівників	26 906 812	27 249 379	28 101 431	28 816 076	29 489 906
Кількість зайнятих працівників МСП, %	54,0%	53,8%	53,0%	52,9%	52,7%

За визначенням IFM МСП в Німеччині у 2016 році близько 3,460 млн. компаній класифікувалися, як малі і середні підприємства, що становить 99,5 % всіх компаній. Вони отримали доходу близько 2,272 млрд. євро, що становить 35,3 % обсягу реалізованої продукції. У компаніях працювало близько 17,18 млн. чол. (58,3 % від загальної кількості працюючих) (Табл.4).

Таблиця 4

**Класифікація визначення МСП у Німеччині відповідно до
визначення МСП IFM Бонна [3]**

Класифікація компаній	Кількість компаній				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	3 278 283	3 240 367	3 249 368	3 062 938	3 060 435
Малі підприємства	297 394	300 720	307 190	313 158	320 249
Середні підприємства, у тому числі:	73 374	74 069	75 666	77 580	79 590
компанії з кількістю співробітників від 250-499	4 293	4 346	4 549	4 723	4 850
Загальна кількість МСП	3 649 051	3 615 148	3 632 224	3 453 676	3 460 274
Великі компанії	14 381	14 518	15 102	15 363	15 919
Загальна кількість	3 663 432	3 629 666	3 647 326	3 469 039	3 476 193
МСП, %	99,61%	99,60%	99,59%	99,56%	99,54%
Класифікація компаній	Річний дохід, в млрд. євро				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	572 91	573 66	577 10	560 45	567 61
Малі підприємства	650 29	655 07	674 17	685 20	703 69
Середні підприємства, у тому числі:	926 09	931 05	952 69	969 10	1 001 62
компанії з кількістю співробітників від 250-499	68 42	69 17	72 27	74 48	77 89
Загальна сума доходу МСП	2 149 29	2 159 77	2 203 95	2 214 75	2 272 92
Великі компанії	3 947 11	3 925 19	4 031 83	4 117 81	4 159 71
Загальна сума	6 096 39	6 084 96	6 235 78	6 332 56	6 432 64

доходу					
Частка доходу від МСП, %	35,3%	35,5%	35,3%	35,0%	35,3%
Класифікація компаній	Кількість зайнятих працівників				
	2012	2013	2014	2015	2016
Мікро- підприємства	3 951 329	3 925 001	3 934 032	3 962 007	3 983 479
Малі підприємства	5 035 303	5 119 555	5 223 034	5 372 354	5 493 264
Середні підприємства, у тому числі: компанії з кількістю співробітників від 250-499	6 985 658	7 095 463	7 279 669	7 519 521	7 705 301
	1 453 751	1 468 777	1 543 262	1 609 236	1 650 671
Загальна кількість працівників МСП	15 972 290	16 140 019	16 436 735	16 853 882	17 182 044
Великі компанії	10 934 522	11 109 360	11 664 696	11 962 194	12 307 862
Загальна кількість працівників	26 906 812	27 249 379	28 101 431	28 816 076	29 489 906
Кількість зайнятих працівників МСП, %	59,4%	58,5%	58,5%	58,5%	58,3%

Дослідивши статистичні показники класифікації МСП відповідно до Рекомендацій ЄК та класифікації МСП за методологією (IFM) можна зробити висновок, що кількість, річний дохід та кількість зайнятих працівників мікро- та малих підприємств, є однаковою. Показники середніх підприємств значно відрізняються.

Отже, для уникнення ризику спотворення конкуренції у випадку коли суб'єкт малого підприємництва-резидент однієї країни є суб'єктом малого чи середнього бізнесу за нормами іншої країни та для узгодження класифікаційних характеристик суб'єктів МСП в рамках ЄС використовуються Рекомендації Комісії 2003/361/ЄС «Про визначення мікро-, малих та середніх підприємств».

Література:

1. Зілгалова О. Становлення малого й середнього підприємництва: корисні уроки з досвіду країн Європейського Союзу / О. Зілгалова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/2699/1/Article_Kurei_VisnykLDFA.pdf.
2. Європейська Комісія. Визначення МСП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/sme-definition/>
3. Інститут досліджень малого й середнього бізнесу (IFM Bonn) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ifm-bonn.org/definitionen/kmu-definition-der-eu-kommission/>

СОЦІАЛЬНІ ПІДПРИЄМНИЦЬКІ ПРОЕКТИ ТА МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Фінагіна О. В.,

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування
Черкаський державний технологічний університет
м. Черкаси, Україна*

Для українського бізнесу все більш актуальними постають питання розробки та впровадження соціальних підприємницьких проєктів на платформах інтеграції бізнесу. Такі проєкти класифікують за групами: соціальні, інноваційні, інвестиційні, рекламні, соціокультурні та інші.

З позиції підтримки соціальної активності та відповідальності в українському суспільстві особливої актуальності набувають саме соціальні, соціокультурні, екологічні, іміджеві проєкти, що формують інтегровані платформи співпраці бізнесу, населення, влади, національних та іноземних інвесторів. Такими соціальними проєктами на сьогодні постають рекламні, іміджеві, інформаційно-аналітичні, кластероутворюючі, мережеві проєкти.

В системі знань сучасного менеджменту також виокремлюють та досліджують інституціональні соціальні проєкти що формуються бізнесом на інтегрованих платформах. Такі проєкти мають чітке спрямування на зміну власності, соціальних відносин, процеси та процедури реформування соціальної сфери, інноваційні продукти та послуги. Досвіду такої практики в українському бізнесі ще не існує, тому що тут слід визнавати якісно новий тип діяльності.

В літературних джерелах відсутнє чітке визначення таких проєктів, вони одночасно визнаються – технологічними, інституціональними, соціокультурними, гуманітарними [1; 2; 5].

Мета формування та впровадження інституціональних соціальних проєктів – формування новітніх форм ідентичності (соціальної, культурної, політичної, екологічної, інформаційної). Або інтегрованих форм ведення діяльності та отримання комунікацій у цільовому середовищі.

Перспективні завдання, які мають формат потенціалу саме для соціального проєктування українським бізнесом: залучення інвестицій в бізнес-проєкти; диверсифікація ресурсів та технологій; формування та

розвиток новітніх моделей інтегрування бізнесу; побудова мереж (ланцюгів) доданої вартості; комерціалізація інноваційних та інформаційних продуктів, послуг; модернізація існуючого бізнесу; формування цільового попиту на нові, або умовно нові товари та продукти; капіталізація бізнес-активів; підвищення ефективності бізнес-активів або форм власності; формування новітніх управлінських компетенцій; інтегрування бізнесу на новітніх платформах; консалтинговий супровід проєктів та інші.

Вирішення таких завдань постає перспективним з позиції бізнес-ефективності та суспільного прогресу, але більшість з них постають складними для малого та середнього бізнесу. На сьогодні більшість соціальних проєктів українського бізнесу отримують свою реалізацію в форматі кластерних ініціатив.

Шлях вирішення таких завдань полягає в формуванні інтегрованих платформ різного формату – соціального, інституціонального, галузевого та інших. Особливої уваги потребують питання активізації кластероутворення та формування інтегрованих платформ кластерів (регіональних та галузевих).

Процес кластероутворення є активним регулятором одночасно конкуренції (на рівні галузі, регіонів, ринків) та інтеграції бізнес-діяльності.

Підкреслимо, кластеризація для України є новим процесом, однак для надання йому ефективності необхідно максимально зосередити акцент на наданні популяризації кластерним ініціативам. В іншому випадку такий досвід неминуче призведе до критичних непорозумінь, невірних трактувань, спричинених браком досвіду кластеризації. Збалансоване поєднання малих і середніх підприємств та великих регіоноутворюючих компаній забезпечуватиме міцну основу функціонування кластерів. Зусилля, спрямовані на підтримку кластерів, в

яких сконцентровані переважно великі державні компанії та відсутня достатня кількість інноваційно та соціально орієнтованих малих та середніх підприємств, або ж на підприємства галузі, які територіально розпорознені, не матимуть очікуваного впливу [3; 4].

Сучасна методологія та практика управління проектами розширює та удосконалює знання менеджменту в питаннях активної соціалізації суспільства, нарощення та залучення потенціалу соціальної сфери, розширення інструментів та технологій соціальної відповідальності. Такі знання знаходяться в форматі свого зародження, визнання актуальності, первинності теорії та практики. Проекти соціального характеру не мають відповідної популяризації, оцінки експертів, визначення ефективності та результативності заходів.

З позиції напрацювання теорії та методології соціального проектування перспективними постають дослідження: розробки класифікації, групування, ранжування проектів у відповідності до об'єкту, типу бізнес-процесів; визначення перспективних та пріоритетних напрямів соціалізації (актуальних для бізнесу); концептуалізації проектів та залучення інституціонального аналізу; розробки інтегральних схем соціальних проектів; формування проектних груп на складно інтегрованих платформах; консалтинговий та експертний супровід та ін.

Первинний стан формування теорії та практики передбачає стимулювання розвитку знань за рахунок залучення світового досвіду, вивчення соціальних проектів великих корпорацій, цільових замовлення влади на розробку цільових проектів (гранти, стипендії, премії), підготовку та проведення освітянами проектних сесій (в форматі навчання).

Література:

1. Гулак Д. В. Розвиток електроенергетичного ринку України на засадах регіональної кластеризації: монографія. Черкаси: видавець Пономаренко Р. В., 2018. 286 с.
2. Ковтуненко Ю. В, Бадігон В. О., Шацков В. В. Особливості бізнес-планування в системі проєктного менеджменту підприємств. Економіка. Фінанси. Право. № 5/2. 2018. с. 52-56
3. Потапенко Т. П. Синергетичні аспекти кластерної політики. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Вип. 40. Ч. III. Серія «Економічні науки». Черкаси: ЧДТУ, 2015. С. 35-43
4. Сурай А. С. Інноваційні умови як тригер розвитку ділового середовища регіону. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. Серія: Економічні науки. Запоріжжя: ЗДІА, 2017. Вип. 5 (11). Ч. 2. С. 91–96.
5. Управління проєктами: навчальний посібник. Уклад.: Л. Є. Довгань, Г. А. Мохонько, І. П. Малик. К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2017. 420 с.

РОЗВИТОК КЛАСТЕРІВ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Чумаченко Ю. С.,

аспірантка кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування,

викладач кафедри менеджменту та бізнес-адміністрування

Черкаський державний технологічний університет

м. Черкаси, Україна

В умовах глобалізації світової економіки відбувається підвищення ролі інтеграційних процесів у її розвитку. Важливими стають

регіональні відносини у міжнародному співробітництві та поділі праці, підвищується роль територіальних утворень. Значна увага надається розвитку регіонів у контексті економіки країни, а також інтенсивне стимулювання їх найбільш перспективних галузей.

Сталий економічний розвиток регіональних ринків залежить від ефективної побудови господарських зв'язків, рівня економічної залежності підприємницького сектора, його адаптивності до кон'юнктурних змін, інноваційної та інвестиційної спрямованості. Практика господарювання розвинутих країн свідчить, що застосування новітніх підходів у системі менеджменту призводить до позитивних ефектів і поширює можливості формування новітніх інфраструктурних утворень. За таких умов стає актуальним і перспективним поширення меж бізнес-середовища, що передбачає кооперацію та інтеграцію окремих суб'єктів господарювання [3].

Інтеграційні процеси виступають рушійною силою формування та розвитку нового бізнес-середовища. Транснаціональні компанії у стратегії розвитку включають формування регіональних територіально-виробничих комплексів, так званих кластерів, процес утворення яких охоплює значну кількість країн світу. Істотними перевагами утворення кластерів є процес акумулювання ресурсів на визначеній території з метою підвищення ефективності функціонування та розвитку конкретного напрямку господарювання чи галузі загалом.

Ідея формування кластерних моделей національних економік не нова. Але за сучасних умов розвитку економіки, що супроводжується пошуком шляхів виходу з кризи, натиском глобальної конкуренції використання кластерної моделі організації бізнесу є тим інструментом модернізації економіки, що дозволить активізувати процеси інноваційної діяльності та відповідати вимогам національного й регіонального розвитку у відповідності до європейських стандартів [1].

З економічної точки зору, кластер можна визначити, як об'єднання суб'єктів господарювання, з метою спільного використання матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, з метою виробництва товарів чи надання послуг кращої якості та у більшій кількості. Підприємства, які є учасниками кластеру, можуть працювати за єдиним стратегічним планом та для досягнення спільної мети, або ж навпаки на конкурентній основі. Процес кластеризації є відносно новою формою інтеграції бізнесу, проте вже довів свою економічну ефективність на прикладі різних країн та галузей. Створення та функціонування кластерів є ефективним методом підвищення показників регіональних економічних систем та стимулюванням розвитку галузей у яких вони створені.

Як зазначає О. О. Плаксюк, сутність процесу кластеризації полягає у підвищенні виробничого потенціалу, конкурентоздатності та економічного розвитку окремих об'єктів господарювання шляхом поєднання їх науково-виробничих можливостей в кластерні об'єднання. Метою сьогоденних економічних реформ в Україні є системний соціально-економічний розвиток суспільства на основі стимулювання процесів євроінтеграції, науково-технічного прогресу та загальної соціалізації менеджменту [2].

Якщо розглядати кластер, як об'єднання підприємств на певній території та з чітко визначеною метою, то можна визначити, що кластер є формою процесу економічної інтеграції. Інтеграційні процеси виступають важливим напрямом розвитку економіки, в результаті утворення яких, з'являються певні важелі впливу на соціально-економічний розвиток учасників кластеру, регіонів та країн загалом. Глобалізація значно впливає на значну кількість системоутворюючих для економіки та суспільства сфер та видів діяльності, а особливо на інновації, науку, методи ведення бізнесу, форми інтеграції виробництва. Розвиток економічних кластерів

сприяє інтернаціоналізації та міжнародній кооперації в економіці багатьох країн.

Для реалізації євроінтеграційного курсу та інноваційної політики держави доцільно впровадити в існуючу практику господарювання і управління нових організаційних форм інтеграції та кооперації науки, освіти, виробництва, бізнесу та суспільства. Однією з найбільш ефективних форм такої інтеграції і кооперації є кластери. Цей процес охопив більше половини економік провідних країн світу. В ЄС налічується понад 2 тис. кластерів, в яких зайнято 38% його робочої сили. У Китаї сьогодні існує більше 60 особливих зон-кластерів, в яких знаходиться близько 30 тис. фірм з чисельністю співробітників 3,5 млн. чол. і обсягом продажів близько 200 млрд. дол. на рік [4].

На сьогодні процес кластеризації має відбуватися шляхом здійснення комплексу заходів для зближення регіональних суб'єктів господарювання та зайняти відповідні позиції у регіональних програмах розвитку. Активізація інтеграційних процесів шляхом утворення кластерів має стати одним із пріоритетних напрямів державного стимулювання економіки та отримати відповідну державну підтримку. Поступовий процес нарощування кількості підприємств-учасників кластеру дасть змогу розвинути ефективну кластерну інфраструктуру у регіоні та зумовить перехід країни до кластерної економіки.

Література:

1. Панкова Л. І, Потапенко Т. П. Формування кластерних моделей національних економік на засадах стимулювання регіонального розвитку. Економіка і організація управління. № 2(30). 2018. С. 47-56
2. Плаксюк О. О. Теоретичні засади кластерної економіки як інструменту інноваційного розвитку. Електронне наукове видання з економічних наук «Modern Economics», № 3. 2017. С. 98-106

3. Скібська К. О. Світовий досвід підтримки розвитку процесів кластероутворення. Бізнес Інформ. 2014. № 12. С. 114–121.
4. Synopsis of Policy Options for Creating a Supportive Environment for Innovative Development. ECE/CECI/2008/3, Geneva, 9 September 2008

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

СУБ'ЄКТИВНІ ФАКТОРИ УСПІШНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА СЕЛІ

Зеленкевич Л. П.,

старший викладач циклової комісії

соціальної роботи та соціальної педагогіки

Класичний приватний університет

м. Запоріжжя, Україна

Україна прагне розвиватися та досягти рівня економічного стану європейських країн. Для прискорення розвитку необхідні реформи економічного, соціального та політичного змісту. Одним з важливих напрямків необхідних змін є децентралізація влади в країні. Цей процес охоплює різноманітні сектори суспільства та різні його рівні. Вагомою складовою децентралізації є децентралізація на селі, яка має спільні риси та особливості в порівнянні з міською децентралізацією. Завдяки децентралізації підсилюються ініціатива та творчість місцевого населення для забезпечення свого добробуту.

В літературі проблеми децентралізації обговорюються переважно фахівцям з держаного управління, економістами, політологами. Свій вклад у дослідження проблем децентралізації роблять і соціологи [1], однак поява таких досліджень носить епізодичний характер.

На цю реформу покладають великі надії, сподіваючись що вона дасть поштовх до більш інтенсивного розвитку сільського господарства. Але для успіху перетворень треба враховувати соціальні механізми їх здійснення, брати до уваги ментальність, мотивацію, реальні соціальні відносини на селі та інші суб'єктивні фактори.

В нашій країні вже був період, коли кардинальні ринкові реформи не виправдали сподівань. Одними з перешкод були прояви позаринкових форм конкуренції, нечесність, не патріотизм та інші викривлення соціальної моралі, які призвели до неочікуваних результатів. Первинне накопичення капіталу відбувалась шахрайськими методами: замість справедливого розподілу загальної власності відбулась концентрація капіталів у руках невеликої кількості не зовсім достойних людей. Є загроза, що децентралізація може також стикнутися з несприятливим соціальним кліматом, з ментальними вадами, з стійкими взірцями егоїстичного привласнення спільного майна.

Перспективним кроком змін на селі у недалекому майбутньому буде вирішення питання перерозподілу прав власності на земельні ресурси. В очікуванні цих перетворювань концентрують свої зусилля напівкримінальні елементи, які завдяки децентралізації легше знайдуть шляхи збагачення. В цьому контексті від порядності голови об'єднаної громади та більшості членів ради залежить справедливе корегування земельних питань, але і цього недостатньо для врегулювання наявної проблематики. Необхідні більш вагомні важелі запобігання зловживанню свободою, яка надана громадам в результаті реформування владних повноважень.

Загрози та труднощі не повинні стримувати еволюційні прагнення держави, але готовність до можливих перешкод ефективному впровадженню реформ дозволить своєчасно попередити негативні наслідки від дисфункціональних явищ в процесі нововведень.

За уявленням авторів реформ більшість сільських територіальних громад не спроможні виконувати свою функцію підтримки життєдіяльності членів громади через низьку кваліфікацію керівних кадрів, брак спеціалістів, слабкість соціальної інфраструктури тощо. Тож щоб відповідати новим можливостям, що надає реформа децентралізації

за думкою її ініціаторів слід об'єднати декілька первинних громад в одну більш потужну, щоб вона була спроможна виконувати свої обов'язки з місцевого самоврядування. Тому децентралізація на селі супроводжується створенням спроможних до розвитку ОТГ завдяки об'єднанню декілька відносно невеликих і маючих низький потенціал територіальних громад. Такі об'єднані громаді отримують нові, розширені права та обов'язки, у тому числі надається низка механізмів для адміністрування доходів [2], що стимулює їх соціально-економічні можливості.

При цьому процес об'єднання згідно закону повинен відбуватись добровільно. Але чи насправді злиття громад здійснюється добровільно? Необхідні відповідні дослідження, щоб виявити як саме проходить процес об'єднання, як його сприймають різні типи громад? Всі ці питання можливо виявити завдяки соціологічному моніторингу. Розуміння реального стану справ з децентралізацією на селі дозволить прогнозувати у якій мірі вона відбувається дійсно ефективно і у якій мірі будуть виправдані сподівання та надії на те, що життя людей справді покращиться.

Соціальна статистика повідомляла про невтішні факти щодо великої кількості маленьких первинних громад з населенням пенсійного та передпенсійного віку. Задум був приєднати такі громади до громади, де біль-менш кращі умови для здійснення перебудови місцевого самоврядування: є кадри, інфраструктура, школа, лікарня, люди не тільки пенсійного віку тощо.

Поширений варіант об'єднання маленьких і великих громад не викликав здебільшого схвалення з боку населення відносно спроможної громади, бо вона була повинна компенсувати недоліки слабких громад за свій рахунок. Також ж є приклади коли об'єднувались більш-менш рівні за своїм ресурсним потенціалом громади. Але і в цьому випадку жителі самодостатньої громади не бачили сенсу об'єднуватись, адже в такому

разі з'являлась конкуренція з розподілу наявних фондів. Отже доволі велика кількість громад об'єднувалась не добровільно, а за наказом районної, а частіше обласної влади, для якої цей процес був умовою освоєння додаткових коштів з державного бюджету. Районні ради теж не зовсім мали сенс сприяти з'єднанню громад, адже в такому разі податки, що йдуть у районний бюджет, після об'єднання громад будуть поступати не до нього, а до бюджету об'єднаної громади. Це чітко проявилось в реакції деяких голів обладміністрацій при складанні планів щодо об'єднання громад.

Реформа децентралізації є ще одним кроком наближення України до європейських стандартів, важливою складовою яких є принцип субсидіарності. Однак слід відзначити, що відмінності між ментальністю населення розвинутих країн Європи та України можуть негативно вплинути на результати перебудови місцевого самоврядування, як це сталось з ринковими реформами.

Трансформація влади буде там позитивно впливати на життя селян, де керівництво об'єднаних громад формується з порядних, відповідальних, творчих людей, які інтереси громади ставлять вище за свої особисті. Ці якості справжньої еліти, на жаль, далеко не всюди зустрічаються в реальності, тож історія вчить, що слід з пильною спостерігати за реальними процесами, що супроводжують реформу децентралізації. Підкреслимо, що суб'єктивні фактори мають дуже вагомe значення для успіху розпочатої модернізації системи місцевого самоврядування. Тому на сьогодні великий шанс розвитку отримують ті об'єднані громади, які змогли обрати в керівництво таких осіб.

Таким чином, незважаючи на існуючий ризик провалу реформування влади, обумовлений крім іншого і суб'єктивними перешкодами, децентралізація все більше стає тим фактором, від напряду розгортання якого залежить майбутнє України.

Література:

1. Хрустальов Ф. С., Ашурбеков А. Соціологічний супровід процесів децентралізації // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. – 2018. – Випуск 78. – С. 131-138.
2. Бочі А. Прихований клондайк: як розкрити потенціал бюджетів об'єднаних територіальних громад // Vox Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/prihovaniy-klondajk-yak-rozkriti-potentsial-byudzhativ-ob-yednanih-teritorialnih-gromad/>

***XIII Міжнародна науково-практична
інтернет-конференція***

***«ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
НАУКИ ТА ОСВІТИ»***

Тези доповідей

Частина 3